

Bilješka.- U gornjoj presudi arbitraža je zauzela stajalište da brodar odgovara već na temelju same činjenice što je u isto skladište smjestio različite terete, koji mogu po svojim svojstvima štetno djelovati jedan na drugi. Od ove svoje odgovornosti ne može se osloboditi ni dokazom da je teret bio propisno ambalažiran. Isto tako nije ekskulpiran ni činjenicom da je način slaganja pregledala i odobrila nadležna ustanova. Arbitraža prihvaća nadalje danas općenito usvojeno načelo da za slaganje tereta uvijek odgovara brodar, bez obzira što je slaganje izvršilo posebno specijalizirano poduzeće.

Prema stajalištu arbitraže brodar bi bio odgovoran i da je uspio s dokazom da je nevrijeme prouzrokovalo oštećenje robe, koja je zadobila strani miris. Naime, da kreozot nije bio složen u isto skladište, ne bi do takvog oštećenja ni došlo. Prema tome razlog oštećenja nije viša sila, nego krivnja brodara u pogledu slaganja tereta.

V.F.

VRHOVNI SUD REPUBLIKE URUGUAY

Uskrata eksekvatura tzv. arbitražne presude Ripert-Panchaud

Prije nekoliko godina pobudio je pažnju spor koji je pokrenulo poduzeće Société Européenne d'Etudes et d'Entreprises protiv Jugoslavije zbog plateža ostatka duga iz ugovora potpisanog 1932. o gradnji željeznice Veles-Prilep. Jugoslavija je plaćala obroke sve do okupacije 1941., a poslije rata ostao je dug koji je s kamatima iznosio nešto preko 166 milijuna franaka. Ta je svota utvrđena prigodom pregovora između jugoslavenske i francuske vlade i na tom je temelju sklopljen sporazum godine 1950. Prema tom sporazumu potraživanje je svedeno na paušalni iznos od nešto preko 145 milijuna franaka i ugovorena je isplata u osam tromjesečnih obroka, tako da je posljednji obrok stvarno isplaćen u rujnu 1952. Međutim Evropsko društvo je početkom 1953. izjavilo da ono nije potpuno namireno, jer je u međuvremenu francuski franak znatno devalviran. Ono se pozivalo na jednu odredbu ugovora iz 1932., koju je tumačilo kao da osigurava protiv pada valute, dok se stvarno radilo samo o određivanju ključa konverzije između dinara i franka. Svakako jednom utvrđena svota nije se mogla mijenjati pozivom na tu odredbu, i sama francuska vlada dijelila je u tom pogledu stajalište jugoslavenske vlade da je ugovorom od 1952. uređeno čitavo potraživanje i da je ispunjenjem toga ugovora ono i stvarno namireno. Evropsko društvo ostalo je dalje pri svojem zahtjevu i konačno se poslužilo jednom odredbom ugovora od 1932. koja za slučaj spora predviđja arbitražu. Sa svoje strane odredilo je za arbitra profesora Riperta, a jugoslavensku vladu pozvalo je da i ona odredi arbitra sa svoje strane. Tek ako se ta dvojica ne bi složila trebalo je da oni imenuju nadarbitra i njemu predadu rješenje spora. Jugoslavenska vlada, naravno, nije se

upuštala u spor o stvari koja je već uredno bila okončana i nije odredila drugoga arbitra. Na to je Evropsko društvo, postupajući prema ugovoru od 1932., zatražilo da drugog arbitra imenuje predsjednik Trgovačkog suda u Lausannu. On je to i učinio i imenovao je suca švicarskog Saveznog suda Panchauda. Dvojica arbitara provela su postupak vrlo brzo i presudom od 2. srpnja 1956. osudili su Jugoslaviju na platež velike svote od 6.184 milijuna franaka. Pri sudjenju arbitri su učinili niz pogrešaka u formalnom i materijalnom smislu, tako da se presuda može smatrati kao primjer nevaljanog postupka i sudjenja.^{1/} Arbitri su presudu položili kod Kotarskog suda u Lausannu, čime je Evropsko društvo dobilo mogućnost da traži prinudno izvršenje. No jugoslavenska je vlada time dobila mogućnost da napada presudu pred redovitim sudovima kantona Vaud. U tome je doista uspjela, pa je Kantonalni sud u Lausannu presudom od 12. veljače 1957. sudio da akt od 2. srpnja 1956. ne predstavlja arbitražnu presudu u smislu Zakonika o građanskom postupku kantona Vaud i odredio je da ured suda vrati položenu "presudu". Time je akt Ripert-Panchaud izgubio moć da bude podloga zahtjeva za prinudno izvršenje u Švicarskoj. Evropsko društvo prizvalo se na Savezni sud, ali je ovaj presudom od 18. rujna 1957. odbacio pravni lijek.

Medjutim je Evropsko društvo pokušalo provesti prinudno izvršenje u inozemstvu, i to u Uruguayu. Anuario Uruguayo de derecho internacional donosi o tom slučaju tekst presude Vrhovnog suda Republike Uruguay s komentarom. Na žalost iz priopćenja se ne vidi kada je Evropsko društvo postavilo svoj zahtjev /da li prije gore spomenute presude suda u Lausannu/, niti se vidi koji je bio imovinski objekt na kojem bi se u slučaju odobrenja provodila ovrha. No iz nekih navoda u komentaru može se zaključiti da se radilo o nekom jugoslavenskom trgovačkom brodu koji je pristao u luci Montevideo. Svakako se vidi da je Evropsko društvo predložilo akt od 2. srpnja 1956. sa zahtjevom da mu se dade eksekvatur za Uruguay. Ono je naročito navelo da je taj akt položen kod Kotarskog suda u Lausannu, čime je htjelo dokazati da ima izvršnu moć u Švicarskoj i da prema tome može biti izvršeno i u Uruguayu prema odredbama tamošnjeg građanskog postupka.

Vrhovni je sud pitanje dosta temeljito raspravio /tekst presude obuhvata 15 štampanih strana/. Sud je postavio dva glavna pitanja: valjanost akta Ripert-Panchaud kao naslova za izvršenje, i dopustivost izvršenja protiv strane države. Budući da o ovom pitanju nema posebnog ugovora između Uruguaya i Švicarske, Vrhovni sud je primijenio opće propise svoje zemlje i općih

1/

Vidi o svemu tomu pitanje prikaze Mirka Besarovića u Jug.re-viji za medj.pravo, 1957, str.118-125 i 295-297.

medjunarodnih ugovora. Imajući pred sobom samo navedeni akt i jednostranu dokumentaciju Evropskog društva, Vrhovni sud je zaključio da je arbitražni postupak ispravno proveden, da je predloženi akt arbitražna presuda koja je po švicarskom pravu izjednačena quod effectum presudama redovitih sudova, pa da bi s toga gledišta bilo umjesno davanje eksekvatura. Ali ispitujući pitanje sam akt od 2. srpnja 1956. Vrhovni sud je opazio da dispozitiv toga akta određuje priopćenje strankama uz povratni receptis. O tom priopćenju nije podnesen dokaz i zbog toga Vrhovni sud nalazi da nisu ispunjeni svi uvjeti za pravnosnažnost presude i zato mora uskratiti eksekvatur.

Time je Vrhovni sud zapravo riješio slučaj i došao do negativnog zaključka. Za to, kako sam navodi, ne bi bilo potrebno da se pozabavi drugim glavnim pitanjem, pitanjem dopustivosti ovrhe na državnu imovinu strane države. On se ipak bavi i tim pitanjem izuzeća strane države od sudbenosti u drugoj državi. Izuzeće od sudbenosti je posljedica načela nezavisnosti država: nijedna suverena država ne može biti podvrgnuta sudbenosti druge države osim ako se njoj sama ne podvrgne. Par in parem non habet iudicium. Sud spominje judikaturu nekih država gdje se izuzeće od sudbenosti ne priznaje ako država nastupa kao poduzetnik ili trgovac. Primjenjujući opće prihvaćena načela medjunarodnog prava, Vrhovni sud smatra da podvrgavanje arbitraži ne znači također pristanak odnosne države da se podvrgne stranoj državi i u pogledu prinudnog izvršenja. Što se tiče razlikovanja između akata jure imperii i akata jure gestionis, Vrhovni sud smatra da ugovor od godine 1932. nije nipošto trgovački posao u smislu privatnoga prava: gradjenje željeznica i puteva od strane države ispunjava izrazito državne ciljeve /socijalne i političke/. Zato bi, bez obzira na negativni zaključak prvoga dijela presude, trebalo suditi u prilog Jugoslaviji, tj. priznati izuzeće od sudbenosti.

Kako je već rečeno, iz teksta presude ne vidi se na koji je objekt trebalo usmjeriti prinudno izvršenje. Ali komentator presude profesor Jimenez de Arechaga navodi neke propise o razlikovanju brodova u državnom vlasništvu prema namjeni u trgovačke i netrgovačke. Nasuprot nije nijednom riječju aludirano na specifično jugoslavenski poredak i na jugoslavensko gledanje o pravnoj prirodi brodova jugoslavenske trgovačke morarice.

J.A.